

Csóka Gabriella

Referátumok

A simontornyai bőrgyártás története (1780–1948)

Bevezetés

Topográfia

Simontornya, régi mezőváros, a dunántúli dombvidéknek azon a pontján fekszik, ahol a Pécs körüli hegység észak felé vonuló nyúlványa végződik és találkozik a Fejér megyei fennsíkkal. Vízrendszere sokat változott a 600-700 évvel ezelőtti képhez képest. Akkor ugyanis ez a terület csupa láp, csupa mocsár volt, melyet nádasok öleltek körbe. A községet a Sió szeli keresztül, melyet a tihanyi apátság alapítólevelében még *Fok, Foc, Fuk* néven találunk. Csákány Ferenc 1960-ban így fogalmaz „a Kapos a Koppányból ered és a Balaton Tavából táplálkozó Saár nevű folyóval együtt Siónak nevezetik”.

A szabályozásig a folyó ágai szigeteket, tavakat hoztak létre, melyek a lecsapolás után kitűnő termőföldet és legelőt hagytak maguk mögött.¹ A nagyközség lakossága megközelítőleg 4700 fő s ennek több mint egynegyede nagyüzemi dolgozó. Ugyanis ebben a dunántúli községben működik az ország valaha egyik legfontosabb bőrgyára, mely 216 éve áll fenn.

Alapítás előtti idők

Gazdaság, kereskedelem

Simontornya fontossága soha nem nemesi családjaiban, politikai szerepében vagy természeti kincseiben rejlett, hanem szerencsés helyzetében. Évszázadok óta fontos kereskedelmi útvonalak gőcpontja volt ez az egyre növekvő falucska. 1277-ben már vásártartó hely, a cserekereskedelem központja lett. 1725 és 1778 között a mezőváros a megye közigazgatási központja lesz, a megyegyűléseket is itt tartják. A bőrpar kifejlesztéséhez minden feltételt adott volt Simontornyán.

A községet a marhahajcsárok útvonala szelte át, akiknek elhullott állatai bőrét sürgősen ki kellett készíteni.² A kiváló termőtalaj termékeny legelőket eredményezett, ahol az állattenyésztés virágozhatott. Fényes Elek 1841-ben a „Magyarország s a hozzákapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben” című munkájában a vidék lótenyésztéséről, 1850-ben pedig „Magyarország geographiai szótárában” a merinói juhok elterjedéséről ír.

Az itt tenyésztett állatok bőrét is ki kellett készíteni. A kikészítéshez szükséges cserzőanyagot a környékbeli erdők, az áztatáshoz szükséges vizet a Sió szolgáltatta.

A Styrum család

Közel 100 évig volt Simontornya ura a Styrum család, mely idegenből származott, de rokoni összeköttetései végén csakhamar összeforrt a nemzettel. A birtokszerző Styrum Miksa Vilmos, német teljhatalmú megbízottat állított Simontornya élére, Petrásch Miksa személyében. Később, 1722. május 22. után Queck Keresztély váltotta fel őt. A birtokos, Styrum Miksa Vilmos 1728-ban bekö-

* A Második Belvedere Helytörténeti Pályázaton díjazott munkákat válogatva és tematikusan elhelyezve közöljük következő lapszámainkban. Most a *Referátumok* rovatban Csóka Gabriella megosztott második helyezett dolgozatát, a *Parthiscum* rovatban pedig Bóka Zita első- és Baricz Árpád Belvedere-különdíjas pályamunkáit tárjuk olvasóink elé. A szerk.

vetkezett halála után fiai, Lipót I. Károly és Ferdinánd örökölték a birtokot. I. Károly halálával mindkét testvér egyaránt jogot formált a vagyona. Végül is II. Károly (az elhunyt fia) kapta meg a területet, s két nagybátyjának ezért járulékot fizetett.

A bőrgyár története szempontjából a család legfontosabb személyisége II. Károly 50 évig állt kormányzása alatt az uradalom, s mindvégig a gyarapítására, felvirágoztatására törekedett. Felső-Magyarországról és Szlavóniából zselléreket és jobbágyokat telepített Simontornyára, valamint megkezdte a cseh és német iparosok becsalogatását uradalmába. Így került a zsidó származású Fried Salamon Simontornyára.

Az alapítás

Styrum Károly támogatta az újonnan érkezett iparost. 1780-ban már egy oklevelet állított ki, melyben a hajdani megyeháza helyiségeit átadja a mesterembernek, ipara üzésére. Cserében az uradalom birtokosa csak annyit kért, hogy elhullott állatait Fried Salamon ingyen készítse ki számára³.

Az alapító F. Salamonnak kezdetben elég sok küzdelmébe került, hogy megfelelő egzisztenciát tudjon magának és utódjainak biztosítani. Mindez nem sikerült volna gr. Styrum Károly segítségével nélkül. Az idegen uradalmi birtokos 1800-ban bekövetkezett halála után a tímárműhely helyzete is megváltozott.

A birtok a görög származású Sina testvérek, György és János kezébe ment át, akik igyekeztek minden eszközzel kiszigerelni a még csak rügyező vállalkozást.⁴ Fried Salamonnak és fiának, Bernátnak tíz pere volt az uradalommal. Ezek azonban eleve erőtlen próbálkozásoknak bizonyultak, hisz a Sina testvérek 1830-tól Tolna vármegye táblabírái lettek, s uradalmaik közül Simontornya a legkisebkek közé tartozott.⁵

A perek tárgya a vízhasználat volt, a bőrgyártás legfontosabb alapszükséglete, amit a Sió biztosított. A birtokosok egyre nagyobb díjat próbáltak kisajtolni a vállalkozásból, ami pereskedéshez vezetett. 1839-ben, Perczel Mór szolgabíró közreműködésével zárult le a per, mindkét félnek megfelelő módon⁶. 1830-tól, az öreg Salamon halálát követően, Fried Bernát vette át a műhely irányítását. Egy 1828-as összeírás szerint a tímárműhely egy segéddel dolgozott, s Fried Salamon volt az egyetlen mesterember a mezővárosban. Már ekkor a hét legeredményesebb iparos közé sorolták.

1811-ben újra megkezdték a Sió szabályozását, s ezáltal a folyó 300 lépéssel távolabb került a műhelytől. F. Bernát ezért új műhelyt bérelt ki: A folyó partján álló harmincados házat (vámház), valamint az uradalmi pálinkafőző helyiségeit⁷. Az 1848-49-es forradalom meghozta a várt változást. 1855-ben, egy kertkiosztás alkalmával Bernátnak sikerült megvásárolni a Barbacsy-féle réteket. Ide építette fel lakását és műhelyét; fiával Móriccal és néhány segéddel hozzákezdett az új telep berendezéséhez. Ifjabbik fia, Vilmos ezalatt Bezdánban és Vukováron tanult.

A műhely lassanként gyarapodni kezdett. Az 1850-es években már 5-6 tímársegéd, néhány inas és napszámos állhatott a Friedek alkalmazásában (kb. 16-18 fő)⁸. Az inasok és az öreg Bernát között valódi patriarchális viszony állott fenn. Uruk együtt dolgozott velük, humánusan bánt velük, évenként, szüretkor meg is vendégelte őket. A XIX. század közepétől kezdve, a birtokviszonyok, s az adózás stabilizálódása után a műhely rohamos fejlődésnek indult.

A bőr története és feldolgozása

Az őseimber eleinte nem ismerte a tartósítási módszereket. Az elejtett állatok bőrét lenyúzva, nyersen húzta azt magára. Azonban hamar rájött, hogy ez a módszer nem jó, hisz a bőr hamar bomlásnak indul. A Kr. e. VIII. évezredben már bizonyítottan jelen van a „zsírcserzés”, mint a leg-

ősibb tartósító módszer. A bőrök megpuhulását ütögetéssel érték el. Egyiptomban fedezik fel az ásványi cserzést. Az egyébként Távol-Keletről kiinduló *Fehértímárságot*, őseink hozták be Európába.

A magyar bőrkikészítés híres lett egész Európában. Colbert annyira elismerte e mesterségünket, hogy – tanulás céljából – Magyarországra küldött egy Laros nevezetű tímárt⁹. A cserzés harmadik fontos csoportja a növényi cserzés. Erre a legalkalmasabb növények: a tölgy és a Mecsekben honos szömörce. A XIX. század végén, a nagy felfedezések időszaka a bőrriparnak is fejlődést hozott. Mérföldkő az ipartörténetben az 1853-as év, mikor Knapp kikísérletezte a krónccserzést. Ehhez járult később az egész gyártástechnológia gépesítése.¹⁰

A nyersbőr szerkezete és a bőrfeldolgozás

A felhám és a hájashártya a bőrgyártás szempontjából jelentéktelen, ezért a meszes műhelyben eltávolítják. A lényeges része az irharéteg. Az irha szemölcsrétege adja a készbőr felületét, a receréteg pedig a bőr mechanikai tulajdonságát.

1. Áztatás: ázóműhelyben, vagy folyóban, lehetőség szerint.
2. Meszezés: meszesműhelyben. Feladata a szőrzet, felhám, hájashártya eltávolítása. Az így nyert bőr: *pőre*
3. Mésztelenítés: Az előző fázisban nyert mész eltávolítása.
4. Pácolás: A rostok fellazítása
5. Cserzés: A fellazult rostok közé cserzőanyagok bejuttatása.
6. Zsírozás: a bőr simulékony, jó fogású lesz.
7. Kikészítés

A bőrgyár fejlődése az I. világháborúig

A fejlődő műhely fokozatosan terjesztette a piacát. A környékről, Székesfehérvárról, Veszprémből, Szekszárdról vásárolták a nyersbőrt, a gubacsot pedig Komáromból, tutajon szállították le a Dunán és a Sión keresztül. A műhely ekkor már – a század végén – hetente 60 db talp -, 50 db. felsőbőrt állított elő. 1876-ra már a Fried név ismertté vált. Simontornya leggazdagabb iparosának mondhatta magát, s egyre több segédet tudott foglalkoztatni¹¹.

1882-ben a Budapest–Pécsi Vasút megépítette vasúti fővonalát, amelyen Simontornya is kapott állomást. Ezért a fellendülés a XIX. század végén még nagyobb lendületet vett. A vasút megjelenése mellett mindezt elősegítette a bőséges munkaerő, valamint az új cserzőanyagok megjelenése. Az 1886-os év mérföldkő a műhely történetében: ekkor állítják fel a legelső gőzgépet, ami megindítja a gyár fejlődés útján. 1882-ben a Kereskedelmi Iparkamara még „gyárszerű tímárüzemnek” nevezi a simontornyai bőrműhelyt.

Bernát igyekezett kitaníttatni fiait, majd pedig bevonni őket a gyár vezetésébe. Vilmos, tanulmányútról hazatérve hatalmas energiával vetette bele magát az üzem vezetésébe. Több cikket is megjelentetett a bőripari szaklapokban (pl. „Védelmet a bőrriparnak” című, amiben sürgette az olcsó amerikai bőrök versenyének megszüntetését.) Vilmos nemcsak jó szakember, üzletember, kereskedő volt, hanem mindezek mellett megfelelő kitekintése volt a világra, s minden változást figyelembe véve alakította kitűzött céljait.

Összefoglalva tehát, az első gőzgép megjelenése (1886) és az I. világháború kitörése között erőteljes fellendülés figyelhető meg a Fried Bernát és Fiai cég termelésében. A bőrgyár munkáslétszáma 34-re emelkedett, ami megfelel a kor átlagának, mégis az országban bőriparban dolgozók számának csak 0,4 %-át tették ki¹².

A századfordulóra a bőrgyár fontos szerepet töltött be a község életében. A lakosság (3175 fő) 8,4 %-a dolgozott már az üzemben. Ha ehhez az eredményhez hozzáadjuk az egy családfőtől függő családtagokat, az arány jóval magasabb lesz. A község igyekezett kihasználni a gyár termelése kapcsán elérhető előnyöket. Magas adókat követelt, amit a Pécsi kereskedelmi és Iparkamarához beadott jelentésében (1890) sérelmez is a gyár vezetősége.

Az akadályozó tényezők ellenére is szépen fejlődött a gyár. Az 1896-os árukínálatban még csak a fekete és barna tehén-, illetve borjúbőr szerepel, 1912-re ez sok új termékkel kiegészült. Technikai lag is megújult az üzem. A – már említett – gőzgép után, 1890-ben union rendszerű hasítógépet, egy táblás taszítógépet, valamint egy 4 és egy 45 lóerős gőzgépet vásárolt F. Vilmos.

Apja példáját követve Vilmos, szintén külföldre küldte fiait tanulni. Pál a vöröscserzés (növényi cserzés) eljárását tanulmányozta, Imre pedig a krómbőrgyártást és az ásványi cserzést. Imre, hazatérve újtárol tudását itthon kamatoztatta: Simontornyán is bevezették az ásványi cserzéssel történő bőrgyártást, a kor leghaladóbb technikáját. Emellett új, 80 lóerős gőzgépet vásároltak, 1910-ben 1912-re 35 munkás és 5 tisztviselő dolgozott a gyárban¹³.

Az I. világháború gyökeres változásokat hozott a fejlődés irányában. A hadiipar a növényileg cserzett gyártermékek fokozott igényét hozta, s így a növényi üzemrészt nagyarányú fejlesztése vált szükségessé. A gyár fejlődését ebben az időszakban nagyon nehéz követni, mivel az írásos dokumentumok nagyrészt megsemmisültek. Az bizonyos, hogy a Fried-üzem az első világháború idején a hadiipar egyik fontos gyára lett. Szerencsés módon, károk nem érték, így a háború után nem kellett az újjáépítésre nagyobb összeget fordítani.

Mindez nem mondható el a bőripar egészéről. (Pl. Wofer Gyula és társai bőrgyár 28,9 millió korona, a Mauther testvérek 4,9 millió korona, az Első Pécsi Bőrgyár is magas kárt szenvedett.)¹⁴

Trianon hatása a bőriparra

A Simontornyai Bőrgyár kivételt képez a háború utáni bőripar általános válságában. Az adatokra a magyarázat nagyon egyszerű. Trianon után Magyarországon a 67 bőrgyárból 18 maradt. Nyilvánvaló tehát, hogy ebben az új helyzetben sokszorosán megnőtt a szerepe. A háború után újra felvetődött a krómcserezési eljárás bevezetése és egyéb fejlesztések lehetősége. Ezekhez azonban tőkére volt szükség.

1920-ban a Bőrgyár fuzionált a Singer Dezső tulajdonát képező, budapesti bőrnagykereskedő céggel, 1923-ban pedig részvénytársasággá alakult. A Fried Bernát és Fiai Bőripari és Kereskedelmi Rt vagyona így 120 millió koronára rugott¹⁵. 1924-ben a cég megvásárolta a Gerhardus-palotát, mely a simontornyai gyár budapesti központja lett.

A kellő tőke előteremtése után megkezdődhetek a fejlesztések. 1927-ben és 1933-ban a krómos részletet bővítették, emellett artézi kutat fúrtak a gyár területén. A gépekkel gazdagodott az üzem: 500, 300 és 80 lóerős generátorokat, 92 db. elektromotort, légsűrítőt, valamint hidraulikus vasalót¹⁶ szereztek be. A modern technika mellett a szakértelem „megvásárlására” is törekedtek. Nagy számú külföldi vegyész- és mérnökgárda dolgozott Simontornyán ekkor: Karl Goss a bőrfedés módszerét, Schielthammer a boxgyártást vizsgálta a gyári laboratóriumban. Lóránt mérnök pedig a vizes pigment fedőfestéket alkalmazta a gyárban¹⁷. Tanácsadókat is alkalmaztak, Dr. Batlig Bast utazó vegyész és Dr. Arnoldy holland bőrvagyész személyében.

Az 1929-ben bevezetett „Autonom vámtarifá” a bőrgyártás oly régóta sérelmét, az olcsó külföldi versenyt oldotta meg. A 130 %-os vámnál már az eddig importból élők is inkább az olcsóbb magyar árút választották. Összefoglalva tehát a világháború, Trianon, a vámrendelet és a tőkekoncentráció a céget tekintélyes helyre léptette elő. A gazdasági válság idején ez az iparág a legkevésbé

sújtottak közé tartozott, s így a simontornyai üzem termelése sem esett vissza a megszokotthoz képest (Sőt! A sajátos ütemben emelkedett.)

1930-ban ünnepelte a gyár a 150 éves jubileumát. Ebben az időszakban már utolérte a világ legmagasabb színvonalú gyárait, több terméke világhírű lett. Híres termékei voltak a *Matador*, *Hungaria Durabel*, *Nacocalf*, *Star*, *Rapid* márkanévű bőrtermékek. A bőrgyártásban itt alkalmazták a „színkártyás rendszert”. Ennek lényege nagyon egyszerű: Minden bőrfajtából egy meghatározott nagyságú darabot kivágtak, ezeket összefűzték, s a vásárló már ebből válogathatott, akár otthonában is.

A munkásság helyzete

Nem esett még szó a gyárban dolgozó emberek hétköznapijairól, s munkájáról.

Fried Bernát idején még patriarchális viszony állott fenn mester és inas közt. Ahogy azonban a műhely gyarapodni kezdett és megjelentek az első gépek ez a szerencsés viszony megszűnt. Egyre inkább a teljesítmény fokozása, a lehető legnagyobb haszon kisajtolása lett a cél. A munkás már nem apját látta mesterében, hanem ellenségét, aki igyekszik őt kiszigerelni.

A gyárosok eme önkényét próbálta visszaszorítani a Soproni kamara aki 1876-ban a bőriparban dolgozók munkaidejét 12 órában maximálta. Szinte megdöbbenő, hogy milyen visszaélések lehettek, ha már ilyen lépésre volt szükség¹⁸. A bőriparban dolgozók egészére az alulfizettség volt jellemző, s ezalól a simontornyai üzem sem kivétel. Míg egy talpbőrért 12 Ft-ot fizettek, egy munkás napi bére 30 krajcár és 1 Ft 50 krajcár között mozgott. A rossz életkörülmények e szakma dolgozóit is szervezkedésre serkentették.

Az első nagygyűlést 1839-ben Pécsen tartották, majd 1903-ban a Hölfér gyár munkásai tartottak sztrájkot. Az igazi egymásratalálás azonban még váratott magára, hiszen a távolság – a közlekedés nehézkes, lassú és drága volta miatt – lényegesen nagyobb volt az egyes bőrgyárak között. A mozgalom felélénkülése ezért az 1920-as évekre terelődik át. 1922 decemberében Simontornyán is sztrájk tör ki, majd pedig a Bőrmunkások szaklapjában jelenik meg egy elégedetlenkedő cikk, a belügyminiszter 1923-as simontornyai látogatását követően:

„Az a kis könyvtár, amelyet a simontornyai bőrmunkások a saját maguk művelésére, saját erejükkel létesítettek, hiába várja az olvasókat, a tanulni vágyókat, mert ettől egy szolgabírói rideg intézkedés eltöltötte őket. Abban a bőrgyárban, amelynek fejlődéséről és gyártmányairól a belügyminiszter úr elismerését fejezte ki, 200 munkás hihetetlen rossz bérvizonyok mellett dolgozik. Munkabérei 50-60 %-kal alacsonyabbak az ország bármely részében dolgozó bőrgyári munkások munkabéréinél, annak dacára, hogy az életviszonyok ott ugyanolyan rosszak, mint bárhol máshol. A belügyminiszter úr ezt látogatása alkalmával nem vette észre. De nem is érdeklődött ez iránt.”

Egyébként – a visszaemlékezések szerint – a gyárban semmiféle tiltakozásnak helye nem volt, mert az illető személyt azonnal elzavarták. Munkaerőutánpótlás bőven akadt.

A helyzetét csak tovább rontotta az 1930-as években bevezetett *Bedcaux*-rendszer. A legjobb munkás egy perc alatt végzett legjobb teljesítményének hatvanszorosát kellett teljesíteni, hogy *sim*a (!) órabért kaphassanak. Ha ezt a minimumot túlteljesítették, akkor kaphattak prémiumot, de a túlteljesítésnek legfeljebb 75 %-át.

A gépek is sok balesetet okoztak. 1930-ban például egy bőrpácoló gép okozott szerencsétlenséget, 1932-ben pedig egy simító gép fogaskerekei zúzták össze egy munkás kezét¹⁹. A munkaidő általában reggel 6-tól délután 6-ig tartott, ha több munka volt, akár 21 óráig is bent kellett maradni, ha pedig nem volt nyersanyag a vezetők a dolgozókat fizetés nélküli szabadságra küldték.

A nagy munkaerőkínálat miatt mindent el kellett viselniük a dolgozóknak. Gyakran előfordult, hogy keresetkiegészítésként a környékbeli falvakba is eljártak csépelni, vagy más mezőgazdasági munkát végezni a megélhetés érdekében.

Készülődés a II. világháborúra

Az 1930-as években a győri program keretében fellendülő ipar már a háborús készülődést szolgálta. Az iparág termelése 1929 és 1938 között 28 %-kal, 1938-39-ben 20 %-kal, 1940-ben újabb 11 %-kal emelkedett. A börgyár nyereségének megsokszorozódásából mindez jól leolvasható.²⁰

1930	43 585 pengő
1939	280 000 pengő
1940	297 000 pengő
1941	320 000 pengő

A gyár munkáslétszáma ebben az időben volt a legmagasabb. Más-más számadatot találunk a különböző forrásokban. Körülbelül 600-650 fő dolgozhatott ekkor az üzemben. A II. világháború azonban sem a börgyárat, sem a községet nem kerülte el. 1941-ben a nagyközségnek 4755 lakosa volt, a börgyár alkalmazottainak száma megközelítette a 650 főt. A simontornyai lakosság 14 %-át (illetve 33 %-át a keresőknek) tette ki a börgyári dolgozók száma.

A község a háború alatt, főleg 1944 novembere és 1945 márciusa között, többször vált hadszíntérré. A gyárat is súlyos csapások érték: Megsemmisült a meszesműhely, a talposztály, a krómos műhely, a laboratórium, a műszaki iroda, a bölcsőde, szinte az egész gyár.²¹ A megyéhez küldött jelentésben azt írták, hogy a gyár teljes egészében leégett. Ez nem is állt messze a valóságtól.

Az üzem a II. világháborút nem tudta olyan szerencsésen átvészelni, mint az előzőt. Jelentős kárai voltak, s 1945 után szinte mindent újra kellett kezdeni. A harcok befejeztével, 1945 április 15-én, 150 fővel újra megindult a munka.

Az államosítás

A háborús pusztítások utáni újjáépítés 1947 végére nagyjából befejeződött. Ekkor már újra kb. 500 főt foglalkoztatott a gyár. A vezetés egy kis időre még visszakerült az örökösök, Fried György, Fried László és Fried Imre kezébe. Az időszak utolsó fontos, sorsdöntő dátuma 1948 március 26-a. Ekkor ui. a XXV. törvény cikk alapján a gyár állami tulajdon lett. A törvény kimondta, hogy minden magyar magántulajdonban lévő ipari, közlekedési, bányá- és kohóvállalatot, villamos erőművet, melyeknél bármely munkakörben alkalmazott munkavállalók száma 1946 augusztus 1-től, a törvény hatályba lépéséig eltelt időben bármikor elérte a száz főt, állami tulajdonba vesznek. A Fried testvérek családjukkal együtt külföldre emigráltak.

Az államosítással új korszak kezdődött meg a gyár történetében. Az elkövetkező 40 év a tervgazdálkodás, a keleti orientáció időszaka lett. Megváltozott a piac, a kereslet, a kínálat, mely az üzemet egy teljesen új feladat elé állította. Kisebb-nagyobb nehézségek ellenére a Simontornyai Börgyár a mai napig áll és működőképes. A megváltozott politikai helyzet lehetővé tette, hogy egykori – jól bevált – piacait újra kiépítse, s a jövőben újra fellendülhessen, s a még mindig nagy számban érdekelt simontornyai lakosság megélhetését biztosítsa.

Felhasznált irodalom

Dr. Kiss István: Simontornya krónikája. Simontornya, 1938.

T. Mérei Klára: 200 éves a Simontornyai Börgyár. Jubileumi kiadás. Simontornya, 1980.

Csiba Éva: Bőrművesség. Bp., Corvina, 1978.

Lukovszky Ilona: Bőrművesség. Bp., Műzsák, 1986.

Tímáripari alapismeretek (Szakmunkásképző iskolai tankönyv)
 Simontornyai Vármúzeum tulajdonát képező dolgozat. L. Sz.: S.81.2.226.2
 Tolna megyei Újság 1930. aug. 9-i száma

Jegyzetek

1. Dr. Kiss 10-12.
2. Dr. Kiss 250.
3. T. Mérey 3-4.
4. Dr. Kiss 209.
5. Dr. Kiss 131-152.
6. Dr. Kiss 247.
7. T. Mérey 5.
8. Dr. Kiss 247.
9. Csiba 6-7.
10. Lukovszky 9.
11. T. Mérey 6.
12. T. Mérey 8.
13. Sim.V. M. L. Sz.: S. 81. 2. 226. 2 4.
14. T. Mérey 13.
15. T. Mérey 14.
16. Sim.V. M. L. Sz.: S. 81. 2. 226. 2 5.
17. T. Mérey 17.
18. T. Mérey 20.
19. Soproni Kam. J. II. köt. II. füz. 1261., 1263.
20. Tolna M. Újs. 1930. aug. 9.
21. T. Mérey 21.
22. T. Mérey 26.
23. T. Mérey 27.

Mészáros Anikó

Redemptio, avagy a Jászkunság megváltása

A Jászkunság történetében talán a legegységesebb és legfontosabb esemény a XVIII. században a redemptio volt. A *redemptio* latin eredetű szó, megváltást, kiváltást jelent, s ez ki is fejezi a történelmi esemény lényegét.

A redemptio története azzal kezdődött, hogy a török kiűzése után az udvar által felállított kamarai bizottság hozzáfogott a török által birtokolt területeken lévő lakatlan és lakott földek összeírásához és értékbecsléséhez. A Pentz János Kristóf vezetése alatt álló bizottság megállapította, hogy a Nagykunság Karcag kivételével lakatlan, továbbá azt, hogy a Hármas kerület (Nagykunság, Kiskunság, Jászság) cladásra érdemes. Földjét ugyanis legeltető állattartásra és gabonatermesztésre kiválóan alkalmasnak találták. Értékét pedig mindössze 700 000 forintban határozták meg. A Pentz-féle